

Դարձեալ. յարութիւն մարմնոյն եղիցի վասն անմահութեան հոգոյն: Արդ եթէ¹ հոգին մահկանացու է, եւ ոչ մարմնոյն իցէ յարութիւն: Եւ թէ ոչ յարութիւն, եւ ոչ դատաստան եւ հատուցումն գործոց: Յիրաւի ապա զամենայն մելս անխտիր՝ գործեն². զի զշոգին մահկանացու ասեն³. եւ մարմինն ի հող լուծեալ է եւ ոչ դոյ հատուցումն եւ ոչ դատաստան:

Եւ թէ ասիցեն. «Եւ⁴ անփոփոխ եւ անմահք են հրեշտակք եւ հոգիք որպէս զԱստուած. ապա ոչ է զանզանութիւն ի մէջ նոցա եւ Աստուծոյ: Ասեմք. եթէ մարմինք կրկին ունին զփոփոխումն. [ի] սկիզբն եւ ի վախճանն. եւ անմարմինք ի մին կողմն, այսինքն՝ ի սկիզբն եւ ոչ ի վախճան: Իսկ Աստուած ամենեւին անփոփոխ. զի ոչ ունի սկիզբն եւ ոչ վախճան, որպէս ասագաւ ի վերոյ:

Նմանապէս եւ մահն է կրկին. զգալեացսընական եւ իմանալեացն բարուական: Արդ՝ բնական մահն է որոշումն կենաց, եւ բարուականն որոշումն շնորհաց, որ է մեղքն: Արդ՝ մարդն ունի կրկին մահ, բնական եւ բարուական, ըստ մարմնոյ եւ ըստ «հոգոյ»⁵. Իսկ հրեշտակն՝ զբարուական⁶. զի է միայն հոգի: Իսկ Աստուած ամենեւին անմահ:

Այլեւ ունի մարդս կրկին յարութիւն⁷. զթողութիւն մեղաց եւ զանմահութիւն կենաց: Իսկ հրեշտակն ոչ ունի զթողութիւն մեղաց, որպէս դեւք: Իսկ Աստուած ամենեւին արտաքոյ այսց բաժանմանց. զի ոչ մեղանչէ եւ ոչ թողութեան կարօտի. այլ բաշխող կենաց եւ թողութիւն մեղաց:

Այսքան առ այս:

(Ծարուհակելի:)

ԲԱՐՁՐ ԵՊԻԿՈՊՈՍ

ԵՂԻՍ Ա. ՄՈՒՇԵԳԵՍՆ ԵՒ ԻՐ ԴՐՑԿԱՆ ԱՐՏԵԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կովկաս ու Հայաստան ծրագրուած գիտական ճամբորդութենէ դարձին (1912) Հ. Ներսէս Ակինեան մեր Մատենադարանին նուիրեց ի մէջ այլոց ձեռագիրներ, որոնց մէջ իր բովանդակութեան շնորհիւ ուշագրաւ է մասնաւորապէս թ. 980:

Նկարագրենք ձեռագիրը:

Թուղթը՝ 293: — Մեծութիւն՝ 14.5 × 9.5: — Գրութիւն՝ 13 × 8, միասին: — Տողը՝ 27: — Նիւթ՝ թուղթ սակաւիկ թիսագոյն, բաւական զօրաւոր, ոչ ընտիր: — Թերթը նշանակուած չեն, այլ երկու թուղթ մէյ մը իջանամարուած, խզուած ըստ նիւթին եւ նոր սկսած: — Կազմ՝ փայտ՝ վրան կաշի անցուած, գծազարդուած է կաշին, որ առջեւի եւ ետեւի կողերուն վրայ քիչ մը սկրդուած է եւ զործածութենէ քիչ մը սեւցած, մինչ կոնակի կողմը թէեւ կազմն ամբողջական է եւ ամենեւին չէ քակուած ու անջատուած, սակայն կաշին չափազանց վնասուած է եւ վար. ինկած, այնպէս որ թերթակապ թելերը կարկառուն կ'երեւան: Մազաղաթեայ պահպանակ՝ չունի, ինչպէս եւ զարդարելը, լուսանցազարդեր ու նկարներ: — Հանգամանք՝ բաւական լաւ, միայն թէ առջեւէն քանի մը թուղթ ինկած է, թղ. 1—4 կազմէն անջատուած են եւ սեւցած՝ գուցէ ջուր տեսած, ինչպէս եւ թղ. 5—14. մէջընդմէջ կան քիչ մը արատաւորուած էջեր եւ թղթեր, երբեմն նաև մելանի արատներ զ. օ. թղ. 96թ, 139թ եւն: Գիր՝ նոտրագիր, շատ զգալի են եղեգնազրչի նոր կտրուածքները: Ժամանակ եւ Տեղի՝ թղ. 293թ կայ՝ “Եղեւ վերն պատմութեանս ի գաւառն Խոտորջուր ի թաղն Կրման յամի Տեսոն 1747 Յունվարի 17. նոր տօմարիւ, ըստ Հայոցն Խօնջ. Յունվարի վեց», գրուած է 1746—1749: Գրիչն է ինքնին հեղինակը՝ Եղիս Ա. Մուշեգեան, Խոտորջուրի: Տէր՝ հեղինակը: Կնիք թղ. 4թ,

1. Ա. թէ:

2. Ա. գործեք:

3. Ա. առէք:

4. Պակասէ յԱ. ն.

5. Ա. հոգոյն:

6. Ա. զբարուական:

7. Ա. ունի. այսինքն:

118թ, 284թ, 293թ դրուած է միեւնոյն կնիքը, որ չի կարդացուիր ամբողջապէս, միայն “1688” թուականը պայծառ կը տեսնուի: Տեղեկութիւն՝ կողին ներսի կողմը զրուած է՝ “Սուէր Մխիթարեան մատենադարանին յեղքարց Էֆէեան (որ եւ Դիրլուգեան եւ Վարժապետեան) յԱրդուին: Արդուին 4 Սեպտ. 1912: Եթեր ընդ իւր ի վանս Հ. Ն. Ալինեան”:

Մատեանս է՝ “Պատմոնթիւն ինն կարձառու ի վերայ անձկութեանց Եղիային Անտոռածառուրեան Մոռշեղանց, զորս կրեցի ազգէն ֆուանկաց, մանաւանդի խարեւայ կրօնաւորացն եւ ի սուտ եւդարց եւ բարեկամ կոչեցելոց” (թղ. 5ա) եւ Վհաճարաննթիւնը (թղ. 275ա):

1. Ո՞վ է Եղիա Աստուածատուրեան Մոռշեղեանց: 2. Ի՞նչ է էապէս իր այս զրութեան բովանդակութիւնը: 3. Ունի՞ դեռ ուրիշ զրական աշխատութիւններ:

Հետազայ տողերը կը նուիրուին այս հարցերու ուսումնասիրութեան, որուն աղյուր ունինք միայն, կամ դէմ մեզի ծանօթէ, Եղիայի այս զրութիւնը եւ որ սակայն իր մանրամասն բովանդակութեամբ կը կարծենք թէ լիուլի եւ գոհացուցիչ պատասխան կու տայ մեր դրած հարցերուն:

Եղիայի ծննդավայրն է Խոտորջրոյ Կրման գիւղը¹: Դժբախտաբար ծննդեան որոշ թուականը յայտնի չէ²: Հայրը կը կոչուի Աստուածատուր³, որմէ Եղիա ինքզինը կա-

¹ “Զամենախոնարհ ծառայ Եղիային Աստուածատուրեան, ցեղէն Ռատենց, տանէն Գասպարանց, բնիկ խոտորջրոյ, թաղէն Կրմանայ, որ մակ Մոռշեղանց եւ Ցեեահյեարեկ կոչեցայ” (թղ. 4թ): Մինչեւ վերջերս Կրմանի մէկ թաղը Գասպարանց կը կոչուէր, մինչեւ Գասպարեան ընտանիքը կամ գաղթականութեամբ եւ կամ անձեռումն շիջած էր: Ռատենց տունն ալ ներկայ սերնեան անձանօթ է:

² 1714—1716ի ատեններն Եղիա 25 ամեայ հասակին մէջ հիւանդութենէ կը վարակուի հետեւաբար ծնած ըլլալու և 1689—1691 տարիներուն (թղ. 15ա եւ 281ա):

³ Աստուածատուրին մէկ եղբայրն եղած է Քեշայ Մարգարէն, որուն թառան՝ տէր Ցովսէփին Եղիա Արդուին իր թղթերէն մաս մը կը զբէ (թղ. 112թ):

նուանէ Աստուածատուրեան: Եղիայի պապին կամ նախահայրերէն միոյն անունն եղած է Մոռշեղ եւ ընտանիքին մականունը կնքուած Մոռշեղեան: Հաւաստի է թէ Մոռշեղեան ընտանիքը կը պատկանէր Ռատենց տոհմին, որ նաև Պալճոնց եւ Դասպարանց կը կոչուէր: Որքան կերեւայ Գասպարեան աղջասոհմը թէ բաղմատուն եւ թէ բաղմանդամ եղած է, քանի որ ամբողջ թաղ մը իր անունը կրած է:

Եղիայի մօրն անունն էր Գուհար կամ Գոհար, աղնուաբարոյ եւ բարեկիրթ տիկին մը (թղ. 101թ): Բացի Եղիայէն կունենայ գեռ երկու մանչ զաւակ Մովսէս² եւ Ղեւոնդ³: Այս հարազատներէ զատ երկու որդեգիր ալ կառնու՝ Ալմաս⁴ եւ Սարգիս (Համշենցի Նօրիկի օրդին), զորոնք ապա ամուսնութեամբ կը կապէ իրարու:

Ալմաս՝ գուսար Ղանիմաթի կունենայ Հալապան անուն եղբայր մը, որուն հետ Մովսէս շափազանց սերտ մտերմութիւն կը հաստատէ, այնպէս որ “Թերք Մ'օսէն կամի յիւրեան զգեստ կարել նոյն Ճօթէ Հալապին եւս կտրէ, Համահաւասար միմյեեանց մինչ ի գտակն եւ ոտնամանն հաւասար” (թղ. 102ա):

Եղիայի ընտանիքն եղած է չափազանց հարուստ: Այս մասին կարժէ զինքը լսել՝ “Զինչ յերկարեցից. յերք ատենատան դպիրքն սկսեցին ամենայն ինչ մատենագիրէլ թէ քսուր թէ ինչ տված մատեանիքն եւ թէ փող եւ թէ տան գինն ամենեցուն բովանդակին եղեւ 2300 մառչիլ. ահայ այս էր ամենայն փարթամութիւն Մոռշեղեանց Աստուածատուրին եւ յիւր երից որդւոցն, այսինքն Պարսից գեսրան Յիեւահաբեկին եւ անուանի մէծ վաճառական պարոն Ղեւոնդին եւ պերճապատիւ եւ համբաւունակ վաճա-

¹ ՏԵ՛Ս Ժանօթութիւն 1:

² Մովսէս կը մեռնի 1742թն: Կ'ունենայ համանուն աներձագ մը (թղ. 113ա):

³ Ղեւոնդ կ'ունենայ իդնատիոս անուն որդի մը (թղ. 103ա, 105ա):

⁴ Ամասի քուերորդին՝ Ալբերդ Եղիայի գժուարութիւնները ու նեղութիւնները կը պատճառէ (թղ. 110թ):

ուական պարոն Մօվսէսին . . . : Բայց ըստ
ոմանց եւ իմ կարծիքն պալտի լինիլ իմ
տանին հարիւր հազար մառչիլ թէ արծաթե-
ղէն, թէ ոսկեղէն, թէ գուշաբեղէն, եւ թէ
ստակ թէ քարեղէն եւ թէ այլ . . . օրինակ
մի առամ որով լսողքն փոքր ինչ կարենան
հաւատալ, մի ոմն ի բարեկամաց իմ եխապայր
Մօվսէին եկաւ առ յիս . . . հարցի ցնայ եւ
ասի՞ Աստուած սիրես, ասայ ինձ Ճշմարիան
որքան դրամ ունէր իմ եխապայրքն, պատաս-
խանեց՝ Իրաւ որ ես ոչ հարցի եւ ոչ քննեցի
ի նմանէ, բայց անկարծ վրդով եղեւ քա-
զաքիս մէջն թէ Նատիրշահն Պարսից գալոց
էր ասա, ամենայն ոք փախսաւ եւ մտաւ ի մէջ
բերթին, նայ քո եխապայրն ինձ ասաց թէ
ունիմ առձեռն պատրաստ երեք հազար
ֆնարխ լի ոսկի թաղեցի զնայ ախոռի սեանն
տակն, յերբ ժամանէ թշնամին առժամայն
ձգեմ ի վերայ ձիուս եւ զնամ, այր ոք որ
առ յական պատրաստ ունեցաւ ի տան այն-
քան հազար ոսկի, ապայ որքան պալտ էր
նմա ունիլ առ գուրս առնեցուք եւ կամ ի
վերայ յընկերացն, որ ունէր ի Հալապ, ի իզ-
միր, ի Թօսիաթ եւ այլ տեղիս . . . ” (թղ. -
109ա—110ա):

Եղիսա գեռ մանկահասակ կարին կը տաւ-
րուի եւ հոն խոսորջօցի Պալճնոյ Մանու կին
տիրացու Մինաս որդիին բերանացի կ'ուսանի
ութ կանոն սազմոնները, ժամագիրքն ու շա-
րակնոցին հանգստեան կարգը։ Խոկ կարգալ
զրել տրվելու համար կը յաճախէ տիրացու
Դրիգորին մօտ եւ սա՝ “ուղղափառ քրիստո-
նեայ, ամենայն վարոք բարեգործ եւ բա-
րեկենցաղ եւ կատարեալ հմուտ զբոց”
(թղ. 6ա) Եղիսայի եւ անոր աշակերտակից-
ներուն լաւ կրթութիւն կու տայ, կրօնական
կարեւոր հարցերու սասին իրեն եկողիներն
ըստ կարեւոյն գոհացուցիչ պատուիսաննե-
րով ես կը դարձնէ, Ս. Գրքի գժուարին տե-
ղիքները մեկնելու կը ջանայ եւ ինչպէս կա-
թու զիկէ հու տաքքը, նմանապէս անոր հի-
տեւոյներուն վարքն ու բարքը կը ջատու-
գովէ։ Եղիսա կը լսէ զատոք եւ տուն դանաւ-

լով կը պատմէ իր հօր, որ անոնց ճշմարտութիւնը կը հաստատէ։ Այն ատեն ուշիմ մանկան սրտին մէջ “Գրանկ”, ներու երկիրն այցելելու փափազը կը զարթնու եւ առանց ուշ դարձնելու իր հասակին ճամբորդութեան միջոցներու վրայ կը խոկայ՝ լրջօրէն։
Այս ժամանակ Կալնոյ մէջ “մահ տարաժամ”, կիյնայ եւ Աստուածատուր, որ հոն կը գտնուէր, իր զաւակներուն կեանքին վրայ իբրեւ հայր խնամու գուրգուրալով՝ զանոնք կը դարձնէ հայրենիք՝ Խոտորջուր, ուսկէ ինքը կրկին կարին կը փութայ իր վաճառականական գործերն հետապնդելու հասար։ Եղիսա իր մայրենի հողին վսայ կը սկսի “քարոզել ամենեցուն, ուսուցանել զՃմարտութիւն . . . սպասաւորութիւն առնել. սուրբ պատարագին . . .” (թղ. 7ր)։

Այսպէս կը թուի թէ Աստուածատուր
Կարնոյ մէջ տարածուած հիւանդութենէն
կը վարակուի: Ասոր վրայ շուտով լուր կը
հասցնէ Խոտորջուր, որպէս զի իր զաւակ-
ները փութապէս Կարին դառնան եւ ինքը
պատեհութիւնն ունենայ զանոնք անզամ-
մուս տեսնելու մշտնշենապէս գեռ աչքերը
չփակած: Որդինելը 1705 Ապրիլին Ճեպըն-
թաց կը հասնին Կարին, կը տեսնեն իրենց
հիւանդ հայրը, որ եւ է միջոց եւ հոդ չեն
խնայեր զինքը մահուանէ ազատելու, սակայն
անհնար կը լսայ: Կը ստիպուին արտասուա-
թօր աչքերով յանձնել զինքը սեւ հողին:
Ասկէ յետոյ այս հայրազուրկ որբերուն խնա-
մակալութիւնն անոնց հօրեղօրորդին Ղաղար
Մարգարէն կը ստանձնէ: Վերջինս անյազաղ
զԵղիս կը յանձնէ Հ. Պետրոս Ռիքարտ Յիսու-
սիան քահանային, որ թէեւ զանիկա նախա-
պէս յօժարութեամբ ընդունիր՝ քիչ եաքը
սակայն անոր մեծապէս կը համակիր եւ ան-
կէ հռովմէական եկեղեցւոյ գաւանութիւնը
կառնու: Եզիա՝ արշեւ Ռիքարտի համամիտ
ու համազաւան կը հետեւի անոր գծած շա-
ւիդիրուն եւ կը սկսի եռանդով կաթ: Հա-
ւատքը քալողել եւ 24 հոգի նոյնին հե-
տեւորդ գտնել, բաց աստի ազատ ժամելուն

կ'օրինակէ “տետրունս կարմառօս քրիստոնէական վարդապետութեան” (թղ. 8թ): Յիսուսեան առաքեալը տեսնելով իր աշակերտին այս ոգելցց գործունեութիւնը զի՞նքը “դպրապետ” կը կարգէ: Եղիա թէոդուսովին երկարատեւ չի կրնար կենալ. Հարկ կը լայ “զնալ ի Ճանապարհ ի գործս վաճառակառութեանն, քանզի գեղեցիկ էլի տեսլեամբ, յերկեան ի անօրինաց, զի ոչ իշխեցին պահել զիա, (թղ. 9ա): Դազարոսի հետ կը մեկնի Գանձակ, ուր լստին կրօնաւորներու Յիսուսեաններու եւ վեղարաւորներու ձեռքը Յիսուսեաններու եւ վեղարաւորներու միշտ լստին կրօնամի լստին դպրութիւնն եւ միշտ լստին կրօնաւորներու, մասնաւորաբար վեղարաւորներու յարաբերութեան մէջ կը ձգտի ապրիլու գործել, ինչպէս պիտի տեսնենք: Երկու երեք ամսէն Դազար Կարին իր տունը կը դառնայ՝ զեղիա թողլով տեղացի մահաւեսի Յովսէփին մօտ, որ անոր հանգուցեալ հօրբարեկամներէն էր եւ գարձեալ՝ “այր մեծատուն եւ անուանի յոյժ, իշխան բնիկ Հայոց” (թղ. 9թ):

Կարծ ժամանակէն Դազար կրկին Գանձակ կը ժամանէ եւ զեղիա, որ Թիֆլիսցի Փիթօյեանց Դաւիթ բէկին միջնորդութեամբ մահաւեսի Յովսէփին գաղտնի՝ լստին կրօնաւորներու հետ իր բարեկամութիւնը կը շարունակէր, հետև առած Կարին կը տանի մօրն այցելութեան: Հոս Եղիա վերստին կը տեսնէ չ. Պետրոս Ռիքարտ, որ այս միջոցներուն իրեն օգնական կը ստանայ չ. Լէոնարտոս Մունիեր: Այս երկուքին հետ միաշունչ եւ համամիտ կաշխատի, մինչեւ որ կը հարկադրուի անցնիլ Ամիդ, ուր կը գտնէ երկու վեղարաւորներ՝ չ. Բեռնարդոս եւ չ. Օգոստինոս, վերջինս ետքէն հաւատադրուժ մահմետական կը լայ: Այս քաղաքն երկար կմնալու հասրաւորութիւնը ունենալոր “քանզի եղեւ մեծ հալածումն, կը լսէ, վասն սիրոց

¹ Այս է՝ լստիներէն եղուով պատարագի սպառաւորութիւնն կընէ:

նոյա անկայ ի նոյն որոգայթն, եթէ ոչ էր հասեալ ի վերայ իմ Աստուծոյ մեծ ողորմութիւնն կորնչելի եւ եւ կորուսանելի գառուն իմ” (թղ. 11թ):

Ասկէ փախստական կիյնայ Դաւրէժ, ուր կը հանդիպի չ. Պետրոս եւ չ. Բեռնարդոս Վեղարաւորներուն: Վերջնոյ համար կը սէ “որ յետ ժամանակաց եղեւ մասնիչ եւ կորուսիչ իմ” (թղ. 11թ): Այս աեղ միայն կարծ ժամանակ մը կը հանդչի եւ կրկին կանցնի Ամիդ, անկէ Պաղտատ, ուսկից նորէն Ամիդ եւ ապա կ. Պոլիս, որ այդ ատենաները կաթ. Հայերու հալածանքներու բարելոնեան հնոցն էր, “այս հալածումն էր, կը սէ Եղիա, որ Քոմուրծոնց տէր կոմիտասն նահատակեցին, վաթսուն գիխաւորացն Հայոց մատնեցին Թարլիսանց անուանեալ բերդն” (թղ. 11թ): Կ. Պոլսոյ մէջ Եղիա լստին կրօնաւորներու տեսակցութեան ու բարեկամութեան հետամուտ կը լայ, սակայն Հալածանքէ աշաբեկ անոր՝ ոչ ոք անոնց միոյն կամ միւսին տեղը ցուցնելու կը համարձակի եւ Դազար, որ անոր ընկերացած էր, զի՞նքը կը զգուշացնէ մասդիր ընելով թէ ասկէ կրնայ իրենց վտանգ մը գտլ: Եղիա հլու չէր: Վերջապէս Դուկաս օղլի Ախալցխացի մշկածախ մը զի՞նքը Վալաթիոյ կողմերը կը տանի չ. Յովհաննէս Հեհացի Յիսուսեանին, որուն նա արդէն Գանձակի մէջ ծանօթացած էր: Երկիրմանի կը լայ Հանդիբումի հրձուանքը: չ. Յովհաննէս Եղիայի կը հաղորդէ թէ ինքը մասդիր է Երեւան մեկնելու եւ իրապէս երկուքն ալ, Դազար եւս հետերնին առած, Շամբայ կելեն դէպի Կարին, ուսկից առաջինն դէպի Երեւան պիտի շարունակէր Ճամբորդութիւնը. “Մտաք ի նաւ, Սեւ ծովի վրայօվն եկաք ի Քերասուն, անտի նաւակաւ միով գնացաք... յելաք ի հանքն Դարաբորքաւ, առաք արծաթ, անտի եկաք ի Գումիշխանաց, անտի ի Երգերում” (թղ. 13թ), ուր Եղիայի մօրաքեռ որդին Գասպար լեհ քահանան, որ Հայ արեղայ կեղծած էր ինքզինքը, իրենց առունը կառաջնորդէ: Եղիայի մայրն երկիրն

գալստեան վրայ մեծապէս կուրախանայ եւ բազմատեսակ համագամ կերակուրներով, ի զարմացումն լատին կրօնաւորին, կը հիւրընկալէ դանոնք: Հ. Յովհաննէս պատեհ առթին կուղեւորուի Երեւան եւ հոն քիչ վերջ կը մեռնի. իսկ Եղիա ժամանակ մը Հ. Պետրոսին հետ կը գործէ եւ ապա կ'անցնի Թիֆլիզ, ուր կը տեսնէ չորս կամ հինգ Վեղարաւորներ: Հոս 25 ամեայ հասակին մէջ “ի մեծ հիւանդութիւն”, կ'իյնաւ եւ “մազապուրծ”, կը գերծանի մահուանէ (թղ. 15ա): Հիւանդութեան ինչ ըլլալը չի յիշատակուիր:

Գուցէ կազդուրուելու դիտաւորութեամբ Թիֆլիսէն Եղիա կ'անցնի Գանձակ, ուր կը գտնէ Յիսուսեաններու վանքն անմարդաբնակ, իսկ Վեղարաւորներէն Երկու միանձներ:

Գանձակին Շամախի կուղեւորուի եւ Ճամբան կը հանդիպի Յիսուսեան Հ. Թաղէսին, որ հայրենիքէն Շամախիի Ճամբով Երեւան կը դառնար: Վերջին վայրիս մէջ (Շամախի) կը տեսակցի Հ. Փրանկիսկոս Շամպիոն Յիսուսեանին, որմէ կը յուսայ “լիակատար զբաղումն” (թղ. 15ա, գրակա՞ն զբաղում թէ արտաքին գործ):

Կարճ կ'ըլլայ այս տեղե գեգերումը եւ ահա զԵղիա կը գտնենք Աժտերխան, ուսկէ կրկին կը դառնայ Շամախի, ապա կ'անցնի Քազան, ասկէ նորէն Շամախի եւ անկէ դարձեալ Աժտերխան եւ “անտի Մոսկով”, (թղ. 15բ): Հոս երեք Յիսուսեաններու կը ծանօթանայ: Ասոնցմէ մին եր վերցիշած Հ. Թաղէսու, որուն իրեղէններու մէկ ծանր եւ խոշոր մատուկն Եղիա Ճարպկութեամբ Աժտերխանի վրաէն առանց մաքս վՃարելու անկորուստ կը տանի կը հացնէ Գանձակ, ուր արդէն ժամանած եր Թաղէսու եւ սպայ մէջ եր, փասն զի Վեղարաւորները յաջողած էին Յիսուսեաններու եկեղեցին փակել տալ: Գանձակի մէջ Եղիա իր գործերը կարգագրելէ վերջ կը հանդիպի Շամախի, ուսկէ Հ. Պատրիցիոս ու անոր Երկու ընկերները

Ճամբայ կը դնէ Աժտերխան, վասն զի Վեղարաւորներն որոշած էին հոն եկեղեցի հիմնարկել:

Եղիա 1717ին Դաւրէժ կ'անցնի եւ ամէն միջոցով կ'աջակցի Վեղարաւոր Հայրերու (Հ. Պետրոսի եւ Հ. Բեռնարդոսի): Հոս կը մնայ մինչեւ 1721: Դաւրէժի Երկրաշարժէն վերջ կ'անցնի Սպահան ու Երկրաշարժէն հոն խոյս տուող Վեղարաւորներու ձեռնաու կ'ըլլայ ապահովութեամբ ու անդորրութեամբ կրկին Դաւրէժ դառնալու: Այս աւենները Հ. Պետրոս կը մեռնի եւ անոր տեղ կու դայ Հ. Յովհաննէս Մկրտիչ, զօր Եղիա “իմ գաւաճան”, (թղ. 20բ) կ'անուանէ:

(Ծարումակութիւն:)

Հ. Հ. ՈՍԿԵԱՆ

ՅՈՒՅՈՒՆ ՀԱՅԵՐԻՆ ԶԵՄԵԳՐԱՑ Ո. ՆՅՈՒՆ ՎԱՆՈՒՑ Ի ՍԵԲԱՍՏԻԵ

(Ծարումակութիւն:)

117.

ԺԱՄԱԳԻՐ

?

ԹՈՒՂԹԸ աւելի քան 450: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 29×21×7 մետ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ խառն, միասիւն եւ երկսիւն: — ՏՈՂԸ 23: — ՆԻԽԹ ԹԻՒՂԸ: — ԿԱԶՄ կաշիվայտ: — ՄԱԳԱՂՄԹԵԱՑ ՊԱՀԱՆԱԿԱՐ չկան: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԸ շատ գործածուելէն փրթոտած: — ՎԵՐՆԱԳԻՐԸ կարմիր: — ԳԻՐ սոլոր: — ՍԿԶԲԱՆԱՑԱՌԸ ԵՒ ԼՈՒՍԱՆՑԱՋՄՐԴԸ բաւական գեղեցիկ: — ԿՐԻՉ եւն անյայտ:

Պատեանս է Աշենի Ժ. Շիրակ, յորում կան նաև Սաղմոսարան, Տօնացյց, Պատարագամատոյցք եւ Շարական ձայնքաղ: Ստէպ զրոշմուած կը տեսնենք կնիքով մը, որուն մէջ վարդապետական գաւաղանի մը շուրջը բոլորակածէւ ձուլուած է. “Յիսուս Քրիստոս ծառայ ՄԵԼՔԻՆԵՇ վարդապետի, եպիկոսոս Սեբաստիոյ, Ո. ՃԳ. Ա. է Բ. ՄԵԼՔԻՆԵՇ Ա. Պոլսեցի առաջնորդ Սեբաստիոյ, որ պաշտօնալարեց ինն տարի (1654—1663). ուրիմ ձեռագիրս առնուազն աւելի կանուխ է քան այս թուականը: Հետաքրքրական